

מהדורת קרו טללי ברכה.

משנה תורה להרמב"ם

המבואר

ביאור רמב"ם

מקורות ההלכה

מבוא והקדמות



משנה תורה להרמב"ם המבואר

©
כל הזכויות שמורות
לישיבת אביר יעקב
אור מאיר שמחה נהריה
רח' אביר יעקב 27 נהריה

היות ומושקע במהדורה חדשה מפוארת זו הון רב ויגיעה רבה, לכן ע"פ דין תורה ולהבדיל ע"פ הזכויות בכל המדינות, אנו אוסרים בכל תוקף כל הדפסה צילום והעתקה כולל העתקה חלקית מספר זה, וכן אין לתרגם או לאכסן במחשב או לקלוט בכל דרך שהיא כל חלק שהוא מהספר, וכן אין לעשות כל שימוש מסחרי בחומר הנדפס, בביאורים במקורות ובכל ההוספות. ואין הספר נמכר אלא על מנת שלא יעשה בו שימוש שלא כדין. ושארית ישראל לא יעשו עולה.

נדפס בארץ ישראל
על נייר חו"ל שאין בו חשש חילול שבת
PRINTED IN ERETZ ISRAEL

הארות והערות יתקבלו בברכה
מכון אור לישרים
רח' יוסף חכמי 30 ירושלים
פקס: 03-5423180
office@oz-vehadar.com



הפצה והזמנות: 'היכלי תורה'

בארץ ישראל:
טל: 02-9924603
פקס: 03-5435884

באר"ב:
tel. (718) 437-0054
fax. (718) 437-5314

באירופה:
tel. 44-191-430-0333
fax. 44-191-430-0555

הַלְכוֹת שְׁבוּעוֹת

יֵשׁ בְּכָלֶלֶן חֲמֵשׁ מִצְוֹת. אַחַת מִצְוַת עֲשֵׂה. וְאַרְבַּע מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה.

וְזֶה הוּא פֶרֶטְנִי:

א. שְׁלֹא לְשַׁבַּע בְּשִׁמּוֹ לְשֹׁקֶר. ב. שְׁלֹא לְשַׁא בְּשִׁמּוֹ לְשׂוּא. ג. שְׁלֹא לִכְפֹּר בְּפִקְדוֹן. ד. שְׁלֹא לְשַׁבַּע

עַל פְּסִירַת מָמוֹן. ה. לְשַׁבַּע בְּשִׁמּוֹ בְּאַמָּת:

וּבְאֹר מִצְוֹת אֵלוּ בְּפָרָקִים אֵלּוּ:

כִּסְף מִשְׁנֵה

הַפְּלָאָה - הַלְכוֹת שְׁבוּעוֹת פ"א

רדב"ז

פ"א א ארבעה מיני שְׁבוּעוֹת וכו'. אע"ג דקרא הקדים נדרים לשְׁבוּעָה בְּשִׁמּוֹ (ד' סוגים ותמיהים מיניס הרעה, וקרא לא איירי אלא בשְׁבוּעָה בְּשִׁמּוֹ ומשום הכי הקדים נדרים לפי שחלים על דבר מזה: * וראיתי לקצת חכמים שואלים בדברי הפוסק ממינא למעוטי מאל. ולדעמי אין זו שאלה בדברי הרב כלל, כי הוא ז"ל חנר חיצונו כדי שילמדו אותו על פה, ולזה הטעם חלק אותו פרכים פרכים הלכות הלכות, והמנין מצא גדול וסומן למירה וללמוד הענין על פה. ואפילו תימא דשאלה זו שאלה,

פ"א א ארבעה מיני שְׁבוּעוֹת הן

וכו': שְׁבוּעַת בִּיטוּי הוּא

שְׁנֵאמַר בְּתוֹרָה או נֶפֶשׁ כִּי

תִּשְׁבַּע לְבַטָּא בְּשִׁפְתֵיךָ וכו':

והיא נחלקת לארבעה חלקים

וכו'. דברים שְׁבוּעוֹת ודברים פ"ג (יט:)

שְׁבוּעוֹת שְׁמִים שֶׁהֵן אֲרַבַּע שְׁבוּעוֹת שְׁאוּל

ושל אכל אכל שְׁאוּל ושל אכלתי

פֶּרֶק א

א ארבעה מיני שְׁבוּעוֹת הן, שְׁבוּעַת בִּיטוּי

ושְׁבוּעַת שְׁוָא ושְׁבוּעַת הַפְּקָדוֹן ושְׁבוּעַת

הַעֲדוּת. שְׁבוּעַת בִּיטוּי הוּא שְׁנֵאמַר בְּתוֹרָה

או נֶפֶשׁ כִּי תִשְׁבַּע לְבַטָּא בְּשִׁפְתֵיךָ לְהַרְע

או לְהִיטִיב, וְהִיא נִחְלָקֶת לְאַרְבָּעָה חֲלָקִים,

שְׁמִים לְהַבָּא וּשְׁמִים לְשַׁעֲבֵר, כְּגוֹן שְׁנִשְׁבַּע עַל דְּבָר שְׁעֵבֵר שְׁנִשְׁבַּע עַל

או שְׁלֹא נַעֲשֶׂה, וְעַל דְּבָר שְׁעֵתִיד לְהִיּוֹת שְׁנִשְׁבַּע וּשְׁלֹא יַעֲשֶׂה:

בְּשִׁמּוֹ שְׁמִיחָה טַיִי וְהַכְּחוּז קִצְעָה הֵם אֵלּ קֶרֶן עוֹלָה יוֹרֵד מִיָּמִינָה וְהִיא דְּלִי: לְהַרְע או לְהִיטִיב. דוֹקָא לְהַרְע לְעֵלְמָה אֵלּ לְאַחֲרֵי עוֹבֵר מִשּׁוּם שְׁבוּעָה שׁוֹא דְלִקְמֵן (פ"ה ה"ז), וְלֹא דוֹקָא הַרְעָה וְהַטְעָה, אֵלּא מִה הַטְעָה רְשׁוּת אִף הַרְעָה רְשׁוּת, יֵלְאוּ דְבָרִים שֶׁהוּא מְנוּחָה עֲלֵיהֶם או שֶׁאִי אִפְשָׁר לוֹ לְקִיּוּמָן, שֶׁאִינוּ חַיִּיב עֲלֵיהֶם מִשּׁוּם שְׁבוּעָה בְּשִׁמּוֹ. לְהַרְע או לְהִיטִיב שֶׁאִינוּ שְׁאוּל וְשֶׁלֹא אֹכֵל וְהֵן לְהַבָּא, וְשִׁמִּים לְשַׁעֲבֵר אֲכִלְתִּי וְלֹא אֲכָלְתִּי: כְּגוֹן שְׁנִשְׁבַּע עַל דְּבָר שְׁעֵבֵר וכו'. אִיכָא לְמִידָק, אֲמַרְא נִקֵּט לְמַלֵּא דְסִלְקִין מִיָּמִינָה, וְהֵלֵךְ שְׁאוּל וְשֶׁלֹא אֹכֵל הוּא הֵךְ דְּכַמְצִי בְּאוֹרֵימָה לְהַרְע או לְהִיטִיב, וְאֲכִלְתִּי וְלֹא אֲכָלְתִּי אֲחִי מִרְבּוּא, וְהֵךְ דְּכַמְצִי בְּהִדָּא הוּא לִי לְאַקְדוּמִי וְהֵךְ נִמִּי אֲקָדְמִינָהוּ. וְי"ל דְּלִידי דְלִמִּי מִרְבּוּא חֲבִיצָה לִי, וְהִי אֲוֹרֵחִי דְמִנָּה דְמִלִּימָה בְּכַמְצִי דוֹכִי (יִנְמוֹת כ:): הוֹאֵל וְהִיא מִדְרָשׁ חֲבִיצָה לִי. א"ר, דְּנִקֵּט בְּרִישָׁא הַשְׁבוּעָה שֶׁמַּעֲשֶׂה שִׁלָּחַת מִפּוֹי יֵלָא לְשַׁקֵּר, וְלֹא זוּ בְּלִדָּה אֵלּא אִפִּי לְהַבָּא הוּא שְׁבוּעָה בְּשִׁמּוֹ וְחַיִּיב עֲלֵיהֶם קֶרֶן או מְנוּחָה. וְאִפְשָׁר, כִּי מִזֶּה הַטַּעַם פִּרְשׁ הַכְּחוּז בְּהִדָּא לְהַרְע או לְהִיטִיב שֶׁהֵם חֲדוּשׁ, וְהֵךְ אֲחִי מִרְבּוּא:

* מִכָּאן עַד סוֹף הַדִּבְרוֹר נוֹסֵף מִהֲנַדְרָס בְּשׁוֹרֵת הַרְדְּב"ז ח"ה סִימָן קט"ב.

חֲדָם מִשְׁנֵה

לֹא כְמֵאל, דְּהוּא ז"ל כִּרְבִּי דִּימִי וְדִלִּי לֹא פִסַּק שְׁהִי אֲמַר שְׁאֲכִלְתִּי וְלֹא אֲכָלְתִּי שְׁקֵר לֹא כוּמִיָּה, וְכַרְצִין מִי לֹא פִסַּק שְׁהִי רִצִּין אֲמַר אֹכֵל וְלֹא אֹכֵל אֲוֹרֵחִימָה בְּלֹא יֵחַל דְּכָרוּ, וְהוּא ז"ל כִּתְבִּי כְּגוֹן שְׁנִשְׁבַּע שֶׁלֹא יֵאֲכַל וְאֵלּ או אֲכִלְתִּי וְהוּא לֹא אֲכַל ה"ו שְׁבוּעָה שְׁקֵר וְעַל זֶה וְיִסְוֵלָה צוּ נִמְאֵר לֹא תִשְׁבַּע בְּשִׁמּוֹ וכו', הִי שְׁאֲמַר שֶׁלֹא אֹכֵל וְאֲכַל אֲוֹרֵחִימָה מִלָּא תִשְׁבַּע, וְרִצִּין אֲמַר דְּאוֹרֵחִימָה הוּא מִנְגַל יֵחַל דְּכָרוּ, וְז"ע:

מִגְדָּל עוֹז

פ"א א-ד ארבעה מיני שְׁבוּעוֹת הן כו' עד שְׁבוּעַת שׁוֹא נִחָק לְאַרְבַּעַה מִחֻלּוּקוֹת עַד וְכֵן כֹּף בְּיוֹצֵא בּוֹה. פ' שְׁבוּעַת שְׁמִים (שְׁבוּעוֹת יט:כז). כְּתִב הַרְלָא"ד

מִקְרוֹת וְצִיּוּנִים

פ"א א שְׁבוּעַת בִּיטוּי - סֵפֶר הַמִּצְוֹת ל"ח סָא, הַרְמַב"ם לְהֵלֵן פֶּרֶק ג' ו-פוסק אֵת פֶּרְטִי הָאִיסוּר, בְּהַלְכוֹת נִדְרִים פ"ג ה"א מְבָאֵר הַבְּדִלִים בֵּין נִדֵּר לְשְׁבוּעַת בִּיטוּי, בְּהַלְכוֹת שְׁגוּגוֹת פ"י ה' א, ד, ז מְבָאֵר שְׁהַעֲוֵבֵר עַל אִיסוּר שְׁבוּעַת בִּיטוּי בְּשׁוּגָה מְבִיא קֶרֶן עוֹלָה וְיוֹרֵד. סמ"ג לֵארוּן רִלְט: וְשְׁבוּעַת שׁוֹא - שְׁבוּעוֹת כ:כ-א: כז: כט ע"א וְע"ב, שְׁמוֹת כ ז, דְּבָרִים ה יא. סֵפֶר הַמִּצְוֹת ל"ח סב, הַרְמַב"ם לְהֵלֵן ה' ד-ז וּפְרָק ה פּוֹסֵק אֵת פֶּרְטִי הָאִיסוּר, בְּהַלְכוֹת תְּשׁוּבָה פ"א ה"ב כְּתִב שְׁהוּא מְהַעֲבִירוֹת הַחֲמוּרוֹת, בְּהַלְכוֹת טוֹעַן וְנִטְעֵן פ"ב ה"ב כְּתִב שְׁהַעֲוֵבֵר עַלִּי נִחְשֵׁב חֲשׁוֹד עַל הַשְׁבוּעָה, בְּהַלְכוֹת שְׁבוּעוֹת פ"ב ה"ב כְּתִב שְׁהוּא פְּסוּל לַעֲדוּת אִף כְּשֶׁלֹא הִתְרוּ בו. סמ"ג לֵארוּן עֲדוּת פ"ב ה"א כְּתִב שְׁהוּא פְּסוּל לַעֲדוּת אִף כְּשֶׁלֹא הִתְרוּ בו. סמ"ג לֵארוּן

רלח: וְשְׁבוּעַת הַפְּקָדוֹן - שְׁבוּעוֹת לו:לח: בְּסֵפֶר הַמִּצְוֹת ל"ח רמט לומד כן מִיּוֹקְרָא יט יא יֵלְאָה תִּשְׁקֵר, הַרְמַב"ם לְהֵלֵן ה' ח-יא וּפְרָק ז-ח פּוֹסֵק אֵת פֶּרְטִי הָאִיסוּר, בְּהַלְכוֹת טוֹעַן וְנִטְעֵן פ"ב ה"ב כְּתִב שְׁהַעֲוֵבֵר עַלִּי נִחְשֵׁב חֲשׁוֹד עַל הַשְׁבוּעָה. סמ"ג לֵארוּן ר-מ-רמא: וְשְׁבוּעַת הַעֲדוּת - שְׁבוּעוֹת לו:לח: סֵפֶר הַמִּצְוֹת עֲשֵׂה קֶצֶה לומד כן מִהַפְּסוֹק וּיְקָרָא ה א, הַרְמַב"ם לְהֵלֵן ה' יב-יג וּפְרָק ט-י פּוֹסֵק אֵת פֶּרְטִי הָאִיסוּר, בְּהַלְכוֹת שְׁגוּגוֹת פ"י ה' א, ד מְבָאֵר שְׁהַעֲוֵבֵר עַל כֵּךְ בְּשׁוּגָה מְבִיא קֶרֶן עוֹלָה וְיוֹרֵד. סמ"ג לֵארוּן ר-מ-רמא: וְהִיא נִחָקֶת וכו' - שְׁבוּעוֹת ג. ב. יט: רמב"ם בְּפִיחֵמ"ש שֶׁם פ"א מ"א. סמ"ג לֵארוּן רִלְט, טוֹשׁוֹעַ יו"ד ס"י רִלְט ס"א:

משנה תורה
להרמב"ם
המבואר



ביאור רמב"ם

ביאור משולב ובהיר
לכל דברי הרמב"ם



בהלכות שבועות פסק הרמב"ם דיני שבועות ופרטיהם, ארבעת מיני השבועות והחילוקים שביניהם, דין שבועה לשעבר ושבועה להבא, שבועה על דבר שיעשה ועל דבר שלא יעשה, באיזה דברים שבועת ביטוי נוהגת ובאיזה אינה נוהגת, איסור שבועת שקר ומקורו ועונשו, איסור שבועת שוא ופרטיו, הנשבע על דבר הידוע שאינו כן או על דבר הידוע שהוא כן, הנשבע לבטל את המצוה, הנשבע על דבר שאין בו כח לעשות, פרטי דין שבועת הפקדון ועונשה, דין שבועת העדות ועונשה, דיני המושבע מפי אחרים ופרטיו, שבועה בשם או בכינוי ואיסור שבועה אף בלא הזכרת שם או כינוי, דין כינויי שבועה ופרטיו, דין השומע את חבירו נשבע ואמר ואני כמותך, איזה ביטויים הם בכלל שבועה, דין מי שנתכוין לשבועה וגמר בלבו לכך ולא הוציא בשפתיו, דין הגומר בלבו להשבע וטעה והוציא בשפתיו דבר שלא היה בלבו, דין הפרת נדר על ידי מחשבת הבעל, דין חזרה משבועה, ועוד.

עוד פסק הרמב"ם, דיני שבועות אונס, שבועות הבאי, שבועות שגגות, איזו היא שבועת ביטוי שחייבים עליה קרבן, דין מי שנעלמה ממנו השבועה היאך היתה, הנשבע על דבר שלא יאכלנו ואכלו מפני הצער, הנשבע שלא יאכל או שלא ישתה ועבר על שבועתו האופנים בהם חייב או פטור, הדברים שנחשבים בכלל אכילה או שתיה לענין שבועה, ושאר פרטי דין שבועה על אכילה או שתיה. דיני התרת שבועה, דיני חרטה, כיצד ובפני מי מתירים את השבועה, דין התרת שבועה בקרובים, בלילה, מעומד ובשבת, דין התרת שבועה במושבע על ידי אחר, בנשבע ברבים ובנשבע על דעת רבים, עד מתי יכול להשאל על שבועתו, ושאר דיני התרת שבועה.

כמו כן פסק הרמב"ם דיני שבועת הפקדון ושבועת העדות, במי נוהגות שבועות אלו, החייבים והפטורים משבועות אלו, ושאר פרטי דיניהם. מצות שבועה בשם, איסור שיתוף דבר אחר בשבועה עם שם ה', שמותר לאדם להשבע כדי לזרז עצמו בעשיית מצוה, מהי שבועת הדיינים, שלש השבועות שחייבה תורה את בעל הדין להשבע, שבועות הדיינים שמדברי סופרים ואופן השבעתן, תקנת שבועת היסת ואופן השבעתה, כיצד נשבע אדם מפיו וכיצד מפי הדיינים, דין הנשבע בלא נקיטת חפץ בידו או מיושב, אופן השבעת תלמיד חכם, באיזו לשון משיבים את החייב שבועה, האופנים בהם מאיימים הדיינים על הנשבע, כיצד מאיימים על הנשבע, הדין כשהתבטלה ההשבעה, ושאר דיני האיום.

בסוף ההלכות ביאר הרמב"ם מהו חומר עון שבועה לשוא או לשקר, מיני לשונות של שבועה שאינן נחשבות לשבועה ומה דינן, דיני שבועת עבד, דיני שבועת קטנים והחובה לחנכם שלא ישבעו, דיני השומע שבועה או הזכרת שם שמים מפי חבירו, איסור הזכרת שם שמים לבטלה, שמותר להשאל על השבועה, ועוד.

במבוא שלפנינו יתבארו בקצרה מושגי היסוד בהלכות שבועות, מהות השבועה וחומרתה, מקצת מדיני שבועה, דין התרת שבועה ומצות שבועה בשם. כמו כן יתבארו בקצרה מיני השבועות ומקצת דיניהם, שבועת ביטוי, שבועת שוא, שבועת העדות, שבועת הפקדון, שבועת ממון דאורייתא, שבועות דרבנן, חילוקי הדינים שבין שבועות התורה לשבועות דרבנן וסדר ההשבעה, בתוספת מקורות וצינונים.

פרק א

מהות השבועה וחומרתה ודיניה

מהות השבועה \ חומרת השבועה \ דיני השבועה \ דעת בשבועה \ התרת שבועה \ מצות שבועה בשם

מהות השבועה

הקולות שהשיג משה רבינו במתן תורה, שכל הנשבע לשקר או עובר על השבועה מעיד על עצמו שאינו מאמין בהם ויצא מכלל התורה ואין לו חלק לעולם הבא ונענש בשבעה מדורי גיהנום¹. ויש מהאחרונים שביאר, שמספר שבע בכל מקום הוא אות וסימן ליחידו של עולם אדון ובוראו, ולהשבע פירושו להיות מסור למספר שבע, כלומר להעמיד עצמו תחת

מהות השבועה היא 'דברי אמת כשם שהקב"ה אמת', או 'אקיים דבר פלוני ולא אשנהו לעולם כמו שהשם ברוך הוא קיים ולא ישתנה לעדי עד'².

השבועה היא מלשון שבעה³. ויש שביאר שהם שבעה

¹ **ב. ראב"ע** (בראשית כא ל).

² **ג. רבינו** בחיי (שמות כ ז) עפ"י המדרש (שמו"ר כח ז).

³ **א. ספר** החינוך (מצוה ל). והוסיף, שלכן לשון שבועה תבוא לעולם בלשון נפעל, כלומר שנפעל בדבריו שיקיים מה שאמר בקיומו ברוך הוא.

זכות תולה לו שנים ושלושה דורות, וכאן נפרעין מיד. ואף דברים שאין אש ומים מכלים אותם, שבועת שקר מכלה אותם^י.

עון זה מן החמורות הוא, ואף על פי שאין בו לא כרת ולא מיתת בית דין, מפני שיש בו חלול השם המקודש, שהוא גדול מכל העונות^י.

נחלקו הראשונים אם עון זה מתכפר על ידי מלקות. יש שכתב שאין העון מתכפר אף במלקות שנאמר (שם) 'כי לא ינקה ה' את אשר ישא את שמו לשוא'^ט, אך יש שכתב שעל ידי מלקות מתכפר העון^ט.

מפני חומר עון זה, צריך להזהר בקטנים הרבה, וללמד לשונם דברי אמת בלא שבועה, כדי שלא יהיו רגילים להשבע תמיד כעכו"ם. וזה הדבר כחובה הוא על אבותיהם ועל מלומדי התינוקות^ט. וטובה גדולה היא לאדם שלא ישבע כלל^י.

דיני השבועה

פרימי דינים רבים ישנם בשבועה, להלן יתבארו עיקריהם בקצרה:

לשון השבועה. האומר לשון אלה או ארור, הרי זו שבועה^ט. וכן האומר לאו לאו או הן שתי פעמים, הרי זו שבועה^כ. וכן האומר ימין, או שמאל^{כא}, או מבטא^{כב}. ואם אמר 'איסר לה' שלא אעשה כך וכך', כיון שהוציאו מפיו בלשון איסור על עצמו, הרי זו שבועה. אבל אם אסר את החפץ ואמר 'באיסר יהיה דבר זה', אין זו שבועה אלא נדר^{כג}.

היה חבירו מפציר בו לאכול ואמר 'שבועה שאוכל לך', או 'לא שבועה לא אוכל לך', הרי זו שבועה^{כד}.

הנשבע בתורה, אם נשבע 'במה שכתוב בתורה' דעתו על ההזכרות שהן קדושות והרי זו שבועה. ואם נשבע סתם, דעתו על הגויל ואין כאן שבועה^{כה}, ומכל מקום אם עם

משפט אדון העולם אם דבריו אינם נכונים או אם לא יקיים דבריו.

יסוד החילוק בין שבועה לנדר הוא, שבנדר אוסר עצמו מן החפץ ובשבועה אוסר עצמו על החפץ^{כז}. כלומר, שבנדרים האיסור הוא איסור חפצא שהוא עושה את החפץ כמו הקדש שאסור לו ליהנות ממנו, ואילו בשבועה האיסור הוא איסור גברא שהאיסור עליו ליהנות מהחפץ^{כח}. מטעם זה השבועה נאמרת לעולם בלשון נפעל, כגון 'שאוכל או שאעשה דבר זה', ולא על החפץ כגון הנאת חפץ זה תיאסר עלי, ואילו בנדר שהאיסור הוא על החפץ הלשון היא 'הנאת חפץ פלוני עלי'^{כט}.

בגדר איסור שבועה נחלקו הראשונים האם האיסור הוא לחלל דיבורו או לעשות היפך ממה שנשבע^ל. וכמו כן נחלקו הראשונים מה דינו של האומר נדר בלשון שבועה, כגון שאמר 'ככר זו עלי שבועה', ולהיפך, באומר שבועה בלשון נדר כגון 'קונם שלא אוכל ככר זו'. יש מהראשונים שכתבו שאין בדבריו כלום^{לא}, אך יש שכתבו שהם חלים מדין 'ידות' נדרים ושבועות^{לב}.

חומרת השבועה

כל עבירות שבתורה נאמר בהן (שמות לד ז) 'ונקה', ואילו בשבועה נאמר (שם כ ז) 'לא ינקה', שאין מתכפר עון השבועה כולו עד שיפרע ממנו על השם הגדול שחילל, ואין לזה נקיון מדין שמים^{לד}. לפיכך צריך אדם להזהר מעון זה יותר מכל העבירות^{לה}.

כל העולם כולו נזדעזע בשעה שאמר הקב"ה למשה (שמות כ ו) 'לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא'. כל עבירות שבתורה נפרעים ממנו, ובעבירת שבועה נפרעים ממנו ומבני משפחתו שמחפים עליו. ולא עוד אלא שגורם להפרע ח"ו מכל ישראל, שכל ישראל ערבין זה בזה. כל עבירות שבתורה, אם יש לו

ד. **רש"ד** הירש (בראשית כא כג).

ה. **גמרא** (נדרים ב).

ו. **החילוק** בין איסור גברא לאיסור חפצא התבאר בשתי דרכים באחרונים. באותון דאורייתא (כל ז' כתב, שאיסור גברא פירושו שהמעשה עצמו מותר ורק לאדם אסור לעשותו, וכמו איסורי שבת שאם הם איסור גברא המלאכה עצמה מותרת שתיעשה ורק ליהודי אסור לעשותה, אולם אם הם איסור חפצא המעשה עצמו אסור, שהמלאכה אסורה ליעשות בשבת. ובאבני נזר (שו"ת או"ח סי' לו אות ד) ובשערי יוסף (שי"ג פכ"ה ד"ה ונלע"ד בדמאת) כתבו שאיסור גברא היינו דברים שהתורה אסרה משום קדושת היהודי, כגון אכילת שרצים ונבילות שאם יאכלם יתחלל מקדושתו, ואיסור חפצא היינו איסור שהחפץ עצמו אם יעשו בו את האיסור יחולל מקדושתו כגון מעילה שמחמת קדושת החפץ אסור בהנאה, וזה החילוק בין נדר שהחפץ נהיה כמו קרבן ואם ישתמש בו יתחלל החפץ, לבין שבועה שלא חל על החפץ שום דבר ורק האדם יש עליו איסור לחלל את דיבורו.

ז. **ספר** החינוך (מצות ל). ראה שם שהאריך וביאר על פי זה הרבה מדיני שבועות ונדרים, מה שהשבועה לא חלה על דבר מצוה (פ"ה ה"ט) כי גופו כבר חייב במצוה ובלשון חז"ל 'מושבע ועומד מהר סיני' (שבועות כג), ובנדר חל (נדרים פ"ג ה"ז), כי אינו חייב לקיים המצוה דוקא בזה החפץ, וכן מה שהשבועה חלה על דבר שאין בו ממש (פ"א ה"א), כי גופו יש בו ממש וחל עליו מה שאין כן בנדרים שאם החפץ אין בו ממש לא יכול לחלל הנדר (נדרים פ"ג ה"ח).

ח. **ראה** קובץ הערות (סי' לו אות א-ד) שלדעת הרמב"ן (מלחמות ה' שבועות כג. ד"ה וכן) שיש חילוק בין נדר לשבועה, שהנדרים חלים על דבר איסור ושבועה אינה חלה, כי בשבועה שייך הטעם שהוא מושבע ועומד מהר סיני מה שאין

כן בנדר, ולא שייך הטעם אין איסור חל על איסור, נמצא שסבר שאיסור השבועה אינו חל על האיסור אכילה אלא על דיבורו שאסור לו לחלל דיבורו. אולם דעת בעל המאמר (שם ד"ה אבל) שמה שאין השבועה חלה על איסור הוא משום שאין איסור חל על איסור, ולכן גם נדר אינו חל על איסור, ולשיטתו צריך לומר שאיסור השבועה הוא איסור אכילה כמו איסור נבילה ועל כן שייך בזה אין איסור חל על איסור.

ט. **רבינו** חננאל, הר"י מיגש והרשב"א (הו"ד ב"ן נדרים ב: ד"ה אי"י).

י. **רמב"ן** (הו"ד ב"ן שם).

יא. **גמרא** (שבועות לט), רמב"ם (פ"ב ה"א).

יב. **רמב"ם** (שם).

יג. **גמרא** (שבועות לט).

יד. **רמב"ם** (שם ה"ב).

טו. **רמב"ם** (שם ה"א). וראה כסף משנה (שם).

טז. **ראב"ד** (בהשגחת שם) עפ"י סוגיית הגמרא (שבועות כא). וראה ילקוט ב"אור"ם (שם בענין 'השגת הראב"ד וישוב החשגו') מה שהובא בהרחבה בביאור שיטת הרמב"ם.

יז. **רמב"ם** (שם ה"ח).

יח. **רמב"ם** (שם ה"ב).

יט. **גמרא** (שבועות לה), רמב"ם (פ"ב ה"ב).

כ. **גמרא** (שם לו), רמב"ם (שם ה"ו).

כא. **גמרא** (נדר ג), רמב"ם (שם).

כב. **גמרא** (שבועות כ), שולחן ערוך (יו"ד סי' רלו ס"ד).

כג. **גמרא** (שם), רמב"ם (שם ה"ז).

כד. **גמרא** (נדרים טג), רמב"ם (פ"ד ה"ב).

כה. **גמרא** (נדרים יד), רמב"ם (פ"ב ה"ד).

הַלְבוֹת שְׁבוּעוֹת

יֵשׁ בְּכִלְכֵּן חֲמֵשׁ מִצְוֹת. אַחַת מִצְוֹת עֲשֵׂה. וְאַרְבַּע מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה.

וְזֶה הוּא פֶּרֶטִין:

- א. שְׁלֹא לְשַׁבֵּעַ בְּשִׁמּוֹ לְשִׁקְרָא. ב. שְׁלֹא לְשֹׂא בְשִׁמּוֹ לְשִׁוְאָא. ג. שְׁלֹא לְכַפֵּר בְּפִקְדוֹן.
ד. שְׁלֹא לְשַׁבֵּעַ עַל בְּפִירַת מְמוֹן.^(א) ה. לְשַׁבֵּעַ בְּשִׁמּוֹ בְּאִמְתִּי.

וּבְאִוָּר מִצְוֹת אֵלּוּ בְּפִרְקִים אֵלּוּ:

א. זה לשון הרמב"ם בספר המצוות (לא תעשה סא): והמצוה הס"א היא שהזהירנו מעבור על שבועת בטוי, והוא אמרו יתעלה (ויקרא יט יב) 'לא תשבועו בשמי לשקר'. ושבועת בטוי הוא שנשבע על ענינים שאיפשר לנו שנעשה אותם או שלא נעשהם בלא מניעת התורה, ונשבוענו על דבר מהם שנעשה או שלא נעשה. והנה חובה עלינו לקיים מה שנשבוענו והזהירנו שלא נעבור על השבועה ההיא באמרו 'לא תשבועו בשמי לשקר'. ובגמרא שבועות (כא) אמרו, 'אי זהו שבועת שקר, נשבע להחליף'. ותקנו זה ואמרו, 'אימא, נשבע והחליף'. רוצה לומר, שהוא נשבע על דבר ועשה הפך מה שנשבע עליו. ושם התבאר בשלישי משבועות (שס), ובמסכת תמורה (ג) גם כן, ששבועת שקר היא העברת שבועת בטוי. והוא אמרם, 'שבועת שקר היכי דמי', כלומר איך תהיה שבועת שקר שאין בה מעשה, כי זה היתה כוונת המאמר הקודם שם, 'אי נימא שלא אוכל ואכל, התם מעשה עבד, אלא דאמר אוכל ולא אכל, ההוא מי לקי, והא איתמר עלה' וכו'.

והעובר על לאו זה, אם היה מזיד לוקה, ואם היה שוגג יקריב קרבן עולה ויורד, כמו שבארנו במצות ע"ב ממצות עשה. והוא אמרם בשלישי משבועות (כא) 'זו היא שבועת בטוי שחייבין על זדונה מלקות ועל שגגתה קרבן עולה ויורד'. ושם התבאר משפטי מצוה זו.

דע שאמרי בזאת המצוה שהמזיד בה חייב מלקות, אין מאמרי זה ממה שורה שיש שם עון יתחייב עליו מלקות אף על פי שלא היה בזון, אבל כשתשמע אותי שאומר בשום עון שהוא חייב עליו מלקות בין במה שקדם בין במה שיבא, דע שלא יתחייב לו זה אלא אם כן היה מזיד בעדים והתראה, כמו שהתבאר מתנאי העדים וההתראה במסכת סנהדרין. אולם השוגג או האנוס או המוטעה אינו חייב בשום פנים לא מלקות ולא כרת וכל שכן מיתת בית דין. וזה מתחייב בכל המצוות. ודעוהו.

ואולם נבאר בקצת מצות ואמר ואם היה מזיד חייב מלקות או מיתה להיותו חייב קרבן אם היה שוגג באותו עון, כי אין כל עון חייב בשגגתו קרבן. אבל כל מה שיתחייב עליו כרת או מלקות או מיתת בית דין, לא יתחייבו בו זה כי אם בעדים והתראה. וידוע כי ההתראה היא להבחין בין שוגג למזיד. ודע זה השורש ולא תבקשני לכולל אותו, ע"כ.

ב. זה לשון הרמב"ם בספר המצוות (לא תעשה סב): והמצוה הס"ב היא, שהזהירנו שלא לישבע שבועת שוא, והוא אמרו יתברך (שמות כ ז) 'לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא'. והוא שישבע על מחוייב המציאות שהוא בחלוף מה שהוא בו נמצא, או על דבר מן הנמנעות שהם נמצאות, או ישבע לבטל דבר מצוה, וכן אם נשבע על דבר ידוע ולא יכחישו ולא יחלוק עליו שום אדם מן העולם, כגון שישבע בה' כי כל מי שיישחט ימות, כגון זה גם כן נשא שם ה' לשוא. ולשון המשנה (שבועות כט), 'אי זה הוא שבועת שוא, נשבע לשנות

את הידוע לאדם' וכו'. והעובר על לאו זה במזיד לוקה ובשגגה פטור, כשאר חייבי לאוין, כמו שבארנו (לא תעשה סא). ושם אמור כלומר בשבועות (כט). 'זו היא שבועת שוא שחייבין על זדונה מלקות ועל שגגתה פטור'. ושם התבאר משפטי מצוה זו, ע"כ.

ג. זה לשון הרמב"ם בספר המצוות (לא תעשה רמח): והמצוה הרמ"ח היא, שהזהירנו שלא לכחש החובות שנתחייבנו בהם, והפקדונות אשר הופקדו אצלנו, והוא אמרו יתעלה (ויקרא יט יא) 'לא תכחשו'. והתבאר שבממון הכתוב מדבר. ולשון ספרא (ריש פרשה ב), 'לפי שנאמר 'וכחש בה ונשבע על שקר', למדנו עונש, אזהרה מנין, תלמוד לומר 'לא תכחשו'. וכבר ידעת (ב"ק קה: קה) שהכופר בפקדון פסול לעדות, ואף על פי שלא נשבע, לעברו על אמרו יתעלה 'לא תכחשו'. וכבר התבאר משפטי מצוה זו גם כן במקומות במסכת שבועות (לג-לד), ע"כ.

ד. זה לשון הרמב"ם בספר המצוות (לא תעשה רמט): והמצוה הרמ"ט היא, שהזהירנו מהשבע על כפירת ממון המוטל עלינו, והוא אמרו (ויקרא יט יא) 'ולא תשקרו איש בעמיתו'. המשל בזה, כי כשכפר בפקדון כבר עבר על אמרו יתעלה (שס) 'לא תכחשו', וכשנשבע לשקר על כפירתו עבר על אמרו 'לא תשקרו'. ובספרא (ריש פרשה ב), 'ולא תשקרו' מה תלמוד לומר, לפי שנאמר 'ונשבע על שקר', למדנו עונש, אזהרה מנין, תלמוד לומר 'ולא תשקרו'. וכבר התבאר משפטי מצוה זו בחמישי משבועות. ושם התבאר, שמי שנשבע שבועת שקר על כפירת ממון עובר בשני לאוין, משום 'לא תשבועו בשמי לשקר', ומשום 'לא תשקרו איש בעמיתו', ע"כ.

ה. זה לשון הרמב"ם בספר המצוות (עשה ז): והמצוה השביעית היא, שצונו להשבע בשמו יתעלה כשנצטרך לקיים דבר מן הדברים או להכחישו, כי בזה הגדולה לשם יתעלה וכבוד ועילוי, והוא אמרו (דברים י יג) 'ובשמו תשבע'. ובבאור אמרו (ע"י שבועות לה), 'אמרה תורה השבע בשמו, ואמרה תורה אל תשבע'. רוצה לומר, כי כמו השבועה שאינה צריכה אתה מזהר ממנה והיא מצות לא תעשה (סב), כן השבועה בעת הצורך מצווה בה, והיא מצות עשה. ולכן אינו מותר להשבע בדבר מכל הנבראים כמו המלאכים והכוכבים כי אם על צד חסרון הנסמך, כגון שיאמר באמונת השמש והוא ירצה באמונת אדון השמש, ועל הדרך הזו ישבעו אומנתו בשם משה רבנו, וזה ידוע שהנשבע ירצה לומר באלהי משה או במי שלחל משה, וכמו שלא יכיון הנשבע זה ונשבע באחד מן הנבראים והוא סובר כי לדבר ההוא אמיתות בעצמותו עד שישבע בו הנה עבר ושתף דבר אחר עם שם שמים, שבאה הקבלה (סוכה מה. סנהדרין סא) 'כל המשתף שם שמים עם דבר אחר נעקר מן העולם'. ואל זה הענין כיון הכתוב באמרו 'ובשמו תשבע', רוצה לומר כי לו לבד תאמין האמת שראוי שישבע בו. והנה אמרו בפרק ראשון מתמורה (א), מנין שנשבעין לקיים את המצוה, שנאמר 'ובשמו תשבע', ע"כ.

ביאור

פרק א

הקדמה

איסור שבועת שקר נאמר בתורה בפסוק (במדבר ל ג) 'אִישׁ כִּי יִדַּד נָדָר לֵה' או הִשָּׁבַע שֶׁבָּעָה לְאִסֹּר אֶסֶר עַל נַפְשׁוֹ, לֹא יִחַל דָּבָרוֹ, כָּכָל הַיָּצָא מִפִּי יַעֲשֶׂה'. ומלבדו, נאמרו בתורה ארבעה איסורים בשבועה. בפרק זה יבוארו הכללים בארבעת איסורים אלו ודין העובר עליהם בשוגג ובמזיד, ולהלן בפרקים הבאים יבוארו הפרטים בהרחבה. ואלו הם ארבעת האיסורים:

א. שבועת ביטוי. בשבועה שאין בה דין ודברים עם חבריו, אלא האדם מעצמו נשבע וחילל את שבועתו. מקורו בפסוק (ויקרא ה ד), 'או נִפְשׁ כִּי תִשָּׁבַע לִבְטָא בִשְׁפָתֶיךָ וְיָשׁ בּוֹ אַרְבַּעַה חֻלְקִים: **א.** נשבע להבא, שיעשה דבר מסוים, ולא עשה. **ב.** נשבע להבא, שלא יעשה דבר מסוים, ועשה. **ג.** נשבע לשעבר, שנעשה דבר מסוים, ובאמת לא נעשה. **ד.** נשבע (שבועות ב), 'שבועות, שתים שהן ארבע'. ומפרשת הגמרא (ג): שתים, שְׂאוּכָל [להבא, שיעשה] ושלא אוֹכָל [להבא, שלא יעשה], שהן ארבע, אכלתי [לשעבר, שנעשה] ושלא אכלתי [לשעבר, שלא נעשה], ע"כ.

עבר על איסור זה בשגגה, מביא 'קרבן עולה ויורד' [קרבן התלוי לפי הישג יד האדם, שאם ידו משגת מביא כשבה או שעירה לחטאת, ואם אין ידו משגת לכך מביא שתי תורים או שני בני יונה, ואם אין ידו משגת אף לאלו מביא עשירית האפיפה סולת. כמפורש בפסוקים (ויקרא ה ד-ז)]. ואם עבר במזיד, שנינו במשנה (שבועות כז): שחייב מלקות, ככל העובר על 'לא תעשה', ומבאר הרמב"ם [בפרק זה (ה"א)] שעבר על 'ולא תִשָּׁבַעוּ בְּשֵׁמִי לְשָׁקֵר' (ויקרא יט יב).

פרטי ההלכות באיסור זה יבוארו בפרקים הבאים, ועיקרם בפרק ד'-ו'.

ב. שבועת שוא. בנשבע לחינם, שנאמר (שמות כ ז, דברים יא) 'לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם ה' אֱלֹהֶיךָ לְשָׁוְא'. ויש בו ארבעה אופנים: **א.** נשבע על דבר שידוע שאינו נכון, ומקורו במשנה (שבועות כט), 'נשבע לשנות את הידוע לאדם' וכו'. **ב.** נשבע על דבר שידוע שכן הוא, ומקורו בירושלמי (שם פ"ג ה"ח). **ג.** נשבע לבטל מצוה, ומקורו במשנה (שם כט). **ד.** נשבע שיעשה דבר שאינו יכול לעשות, ומקורו בגמרא (שם כה) וברש"י (שם ד"ה מלקין).

עבר על איסור זה בשגגה פטור, ובמזיד חייב מלקות, כפי ששינו במשנה (שם כז).

פרטי ההלכות באיסור זה יבוארו בפרק ה'.

ג. שבועת הפקדון. באדם שיש בידו ממון של חבריו, וחבירו תובעו והוא כופר ונשבע לשקר. מקורו בפסוק (ויקרא יט יא), 'לֹא תִשָּׁקֵרוּ אִישׁ בְּעֵמִיתוֹ'.

עבר על איסור זה, בין בשוגג ובין במזיד, חייב בשלשה

דברים: **א.** משלם לחבירו את הממון שחייב לו [הקרבן]. **ב.** משלם לו תוספת חומש. **ג.** מביא קרבן אשם. והמקור לכך בפסוק (שם ה כא-כה), 'וְכַחֲשׁ בְּעֵמִיתוֹ וְגו' וְנִשְׁבַּע עַל שָׁקֵר וְגו' וְהָשִׁיב אֶת הַגְּזֵלָה וְגו' וְחִמְשָׁתָיו יִסֹּף עָלָיו וְגו' וְאֵת אֲשָׁמוֹ יָבִיא וְגו'.

והרמב"ם (ה"ט) לומד מהפסוק, שהקרבן הוא גם במזיד, מכך שלא נאמר בו 'ונעלם' במשמעות של העלם ושגגה.

הרמב"ם מוסיף בענין זה, שאם לא ידע שהממון בידו, או שלא ידע שאסור להשבע על כך לשקר, נחשב אנוס ופטור. ומה שאמרו שאף בשוגג חייב, מדובר כשידע את אלו אך חשב שאין באיסור זה חיוב קרבן, ובכך נחשב שוגג ולא אנוס.

איסור זה ופרטי הלכותיו מבוארים במשנה ובגמרא במסכת שבועות פרק חמישי (לו-לח):.

פרטי ההלכות באיסור זה יבוארו להלן בפרק ז'-ח'.

הרמב"ם מוסיף בענין זה, שאף הכופר בממון חבריו ולא נשבע עובר ב'לא תעשה', שנאמר (ויקרא יט יא) 'לֹא תִכְחָשׁוּ'.

ד. שבועת העדות. בעדים היודעים עדות המסייעת לבעל דין, והלה תבעם שיעידו לו¹ וכפרו שאינם יודעים ונשבעו על כך לשקר. חייבים להביא 'קרבן עולה ויורד', בין בשוגג ובין במזיד. מקורו מהפסוק (ויקרא ה א), 'וְנִפְשׁ כִּי תִשָּׁבַע וְנִשְׁמָעָה קוֹל אֶלָּה וְהוּא עֵד אוֹ קֵאָה אוֹ יָדַע אִם לֹא יִגִּיד וְנִשָּׂא עֹנֹו'. ובהמשך הפסוקים (ו-ז) נאמר החיוב להביא 'קרבן עולה ויורד'. והרמב"ם (ה"ב) לומד מהפסוק, שהקרבן הוא גם במזיד, מכך שלא נאמר בו 'ונעלם' במשמעות של העלם ושגגה.

הרמב"ם מוסיף בענין זה, שאם שכחו באותה שעה שהם יודעים את העדות, או שלא ידעו שאסור להשבע על כך לשקר, נחשבים אנוסים ופטורים. ומה שאמרו שאף בשוגג חייב, מדובר כשידעו את אלו אך חשבו שאין באיסור זה חיוב קרבן, ובכך נחשבים שוגגים ולא אנוסים [בדומה למבואר לעיל בשבועת הפקדון].

איסור זה ופרטי הלכותיו מבוארים במשנה ובגמרא במסכת שבועות פרק רביעי (ל-לז):.

פרטי ההלכות באיסור זה יבוארו להלן בפרק ט'-י'.

סדר ההלכות בפרק זה:

ההלכות א'-ג' יבוארו ארבעת האיסורים שנאמרו בשבועה. וכן יבואר איסור שבועת ביטוי בארבעה חלקים, ושהעובר עליו במזיד לוקה, ובשוגג מביא קרבן עולה ויורד.

ההלכות ד'-ז' יבואר איסור שבועת שוא בארבעה אופנים. בידוע שאינו נכון, בידוע שכן הוא, נשבע לבטל מצוה, נשבע שיעשה דבר שאינו יכול לעשותו. וכן יבואר, שהעובר עליו במזיד לוקה ובשוגג פטור.

1. ע"פ רדב"ז (ה"ד).

2. ובגמרא (שבועות כ-כא) נחלקו אמוראים בענין זה, מהו ה'לא תעשה' שעבר בכך.

3. בלשון הרמב"ם (ה"ד), 'ארבע מחלקות'.

4. והם חייבים להעיד לו, כמבואר ברמב"ם (עדות פ"א ה"א).

פרק א

א אַרְבַּעַה מִיְּמֵי שְׁבוּעוֹת הֵן, שְׁבוּעַת בְּטוּי וְשְׁבוּעַת שְׂוָא וְשְׁבוּעַת הַפְקָדוֹן וְשְׁבוּעַת הָעֲדוּת. שְׁבוּעַת בְּטוּי הוּא שְׁנֵאמַר בַּתּוֹרָה אוֹ נֶפֶשׁ בִּי תִשָּׁבַע לְבִטָּא בִּשְׁפָתַי לְהִרְע אוֹ לְהִיטִיב, וְהִיא נִחְלָקֶת לְאַרְבַּעַה חֻלְקִים, שְׁתֵּים לְהִבָּא וְשְׁתֵּים לְשַׁעֲבַר, כְּגוֹן שְׁנִשְׁבַּע עַל דְּבַר שְׁעֵבַר שְׁנַעֲשֶׂה אוֹ שְׂלֵא נַעֲשֶׂה, וְעַל דְּבַר שְׁעֵתִיד לְהִיּוֹת שְׁיַעֲשֶׂה וְשְׂלֵא יַעֲשֶׂה:

ב וְאִין שְׁבוּעַת בְּטוּי נִוְהֶגֶת אֱלָא בְּדַבְרִים שְׂאֵאפְשָׁר לוֹ לַעֲשׂוֹתָן בִּין לְהִבָּא בִּין לְשַׁעֲבַר. בִּיצֵד לְשַׁעֲבַר, שְׂאֵבְלָתִי אוֹ שְׁזַרְקָתִי אֲבָן לַיָּם אוֹ שְׁדַבֵּר פְּלוּנִי עִם פְּלוּנִי, אוֹ שְׂלֵא אֲבְלָתִי אוֹ שְׂלֵא

מקורות וציטוטים

פ"א א שבועות ביטוי
- ספר המצוות
ל"ת סא, הרמב"ם
להלן פרק ג' פוסק
את פרטי האיסור,
בהלכות נדרים פ"ג
ה"א מבאר הבדלים
בין נדר לשבועות
ביטוי, בהלכות שגגות
פ"י הל' א, ד, ז מבאר
שהעובר על איסור
שבועות ביטוי בשוגג
מביא קרבן עולה
ויורד. סמ"ג לאוין
רלט: **ושבועות שוא**
- שבועות כ-כא: כז:
כט ע"א וע"ב, שמות
כ, ז, דברים ה' יא. ספר
המצוות ל"ת סב,
הרמב"ם להלן הל'
ד-ז ופרק ה פוסק את
פרטי האיסור,
בהלכות תשובה פ"א

ה"ב כתב שהוא מהעבירות החמורות, בהלכות טוען ונטען פ"ב ה"ב כתב שהעובר עליו נחשב חשוד על השבועה, בהלכות עדות פ"ב ה"א כתב שהוא פסול לעדות אף כשלא התרו בו. סמ"ג לאוין רלח: **ושבועות הפקדון** - שבועות לו-לח: בספר המצוות ל"ת רמט לומד כן מויקרא יט יא ו'לא תשקרו', הרמב"ם להלן הל' ח-י"א ופרק ז-ח פוסק את פרטי האיסור, בהלכות טוען ונטען פ"ב ה"ב כתב שהעובר עליו נחשב חשוד על השבועה. סמ"ג לאוין רמ-רמא: **ושבועות העדות** - שבועות ל-לו: ספר המצוות עשה קצת לומד כן מהפסוק ויקרא ה א, הרמב"ם להלן הל' יב-יג ופרק ט-י פוסק את פרטי האיסור, בהלכות שגגות פ"י הל' א, ד מבאר שהעובר על כך בשוגג מביא קרבן עולה ויורד. סמ"ג לאוין רמ-רמא: **והיא נחלקת וכו'** - שבועות ב. ג. יט: רמב"ם בפיחמ"ש שם פ"א מ"א. סמ"ג לאוין רלט, טוש"ע יו"ד ס"י רלו ס"א: **ב ואין שבועת ביטוי וכו'** - שבועות כה. רמב"ם בפיחמ"ש שם פ"ג מ"ה, להלן פ"ה ה"א מוסיף שמכל מקום בנשבע לשעבר בדבר התלוי באחרים חייב. סמ"ג לאוין רלט, טוש"ע יו"ד ס"י רלו ס"א:

ביאור

'או נפש בי תשבוע לבטא בשפתיים להרע או להיטיב'. והיא [-שבועות ביטוי] **נחלקת לארבעה חלקים. שתיים** כשנשבע **על להבא, ושתיים** כשנשבע **על לשעבר**. וכיצד הם חלקים אלו, **כגון שנשבע על דבר שעבר, שנעשה או שלא נעשה** [אלו שני חלקים לשעבר], וכן שנשבע **על דבר שעתידי להיות, שיעשה ושלא יעשה** [אלו שני חלקים להבא]:

הלכה ב

שבועות ביטוי היא בדברים שיכול לעשותם / ארבעת החלקים של שבועות ביטוי

ואין שבועות בטוי נוהגת אלא בנשבע על דברים שאפשר לו [-שיכול] לעשותן, בין בנשבע להבא י ובין בנשבע לשעבר י.

התבאר בהלכה הקודמת שיש ארבעה חלקים של שבועות ביטוי. עתה יתבארו חלקים אלו:

ביצד היא שבועות ביטוי **לשעבר**, שנעשה ושלא נעשה. **שאכלתי, או שזרקתי אבן לים, או שדבר פלוני עם פלוני** [אלו שבועות שנעשה]. **או שלא אכלתי, או שלא**

בהלכות ח'-י"א יבואר איסור שבועות הפקדון, בכופר בממון חבירו הנמצא בידו ונשבע לשקר, ושהעובר עליו חייב קרן חומש ואשם, בין בשוגג ובין במזיד. ושוגג נחשב כשלא ידע את חיוב הקרבן, אבל אם לא ידע שהממון בידו, או לא ידע את איסור השבועה, נחשב אנוס ופטור. וכן יבואר, שאף הכופר בממון חבירו בלי שבועה עובר ב'לא תעשה', אך אינו לוקה על כך.

בהלכות י"ב-י"ג יבואר איסור שבועות העדות, ביודעים עדות לבעל דין והלה תובעם שיעידו, וכפרו שאינם יודעים ונשבעו על כך לשקר. ושהעובר עליו חייב קרבן עולה ויורד, בין במזיד ובין בשוגג. ושוגג הוא רק כשלא ידע את חיוב הקרבן [בדומה למבואר לעיל בענין שבועות הפקדון].

הלכה א

ארבעת איסורי שבועות / ארבעה חלקים של שבועות ביטוי

ארבעה מיני שבועות הן [-איסורים שאדם יכול לעבור על ידי שבועה]. **שבועות בטוי, ושבועות שוא, ושבועות הפקדון, ושבועות העדות.**

איסור **שבועות בטוי** הוא מה **שנאמר בתורה** (ויקרא ה ד),

י. **ובהמשך** הפסוקים (שם ה-ה) כתוב שאם עבר על כך בשגגה מביא קרבן עולה ויורד, וכמובא להלן (ה"ה).
יא. **כן** מבואר גם ברמב"ם להלן (ה"ה, פ"ה ה"ט), שהנשבע שלא יישן שלשה ימים רצופים, מותר לישון מיד, שהשבועה כלל לא חלה מכיון שאינו יכול לקיימה. ועובר באיסור שבועות שוא.
יב. **שאם** נשבע שבועה לשעבר שנעשה דבר שידוע שלא היה, כגון שנשבע שלא יקשן במשך שלשה ימים, לא עבר על איסור שבועות ביטוי. רדב"ז. ומוסיף, שמכל מקום עובר באיסור שבועות שוא [כמבואר להלן (ה"ד)].

מקורות וציונים

ג נשבע על אחת מארבע זכו' - ע"י כסף משנה בביאור המקור משבועות כ: -כא. סמ"ג לאוין רלס, טושו"ע יו"ד סי' רלו ס"א: ואם נשבע וכו' - שבועות כז: יזו היא שבועת ביטוי שחייבין על זדונה מכות ועל שגגתה קרבן עולה ויורד, ומפרש המאירי שם 'כלומר כלי מה שהזכירו בפרק זה עד עתה' וכו', רמב"ם להלן פ"ד הל' כ-כא כתב בשבועה שאוכל ולא אכל שבמיד אינו לוקה מפני שאין בו מעשה וגם בשעת השבועה לא היתה שקר, ובהלכות תמורה פ"א ה"א וסנהדרין

זרקתי אכן לים או שלא דבר פלוני עם פלוני. כיצד להבא, שאכל או שאזרק אכן לים או שלא אכל או שלא אזרק אכן לים. הרי אלו שמים לשעבר ושתים להבא:

ג נשבע על אחת מארבע מחלקות אלו והחלית, כגון שנשבע שלא יאכל ואכל או שיאכל ולא אכל או שאכלתי והוא לא אכל שלא אכלתי ואכל, הרי זו שבועת שקר, ועל זה וכיוצא בו נאמר לא תשבעו בשמי לשקר. ואם נשבע לשקר במזיד לוקה, בשוגג מביא קרבן עולה ויורד, שנאמר ונעלם ממנו והוא ידע ואשם וגו':

ד * שבועת שוא נחלקת לארבע מחלקות, האחת שנשבע על דבר תדוע שאין בו. כיצד, כגון שנשבע על האיש

פ"ח ה"ב ופ"ט ה"ד כתב שהנשבע לשקר לוקה, להלן פ"ב ה"א כתב שבמלקות לא מתחבר לגמרי מעוון חילול השם שבו, ולכן צריך להזהר מאד: בשוגג - רמב"ם להלן פ"ג ה"ז מבאר את האופן של שוגג: קרבן עולה ויורד - רמב"ם בהלכות שגגות פ"י הל' א, ד מפרש כיצד הוא הקרבן: ד שנשבע על דבר וכו' - שבועות כט. 'איזו היא שבועת שוא' וכו'. רמב"ם להלן פ"ה הכ"א מוסיף גם בנשבע שראה גמל פורח באויר, ושם הכ"ב כתב שהאיסור הוא בדבר הידוע לשלשה בני אדם מהעם שאינם מהחכמים הגדולים, וכך כתב גם בפיהמ"ש שבועות פ"ג מ"ט, כהשגת הראב"ד כאן, ספר המצוות ל"ת סב. סמ"ג לאוין רלס, טושו"ע יו"ד סי' רלו ס"ד:

ביאור

בשוגג, מביא 'קרבן עולה ויורד' [קרבן התלוי לפי הישג יד האדם], שנאמר (ויקרא ה ד-יא) 'או נפש כי תשבע וגו' ונעלם ממנו והוא ידע ואשם וגו'. והביא את אשמו לה' וקבה מן הצאן כשבה או שעירת עזים לחטאת וכפר עליו הפכה מחטאתו. ואם לא תגיע ידו ד' ש' והביא את אשמו אשר חטא שתי תרים או שני בני יונה וגו'. ואם לא תשיג ידו לשתי תרים או לשני בני יונה והביא את קרבנו אשר חטא עשירת האפה סלת' וגו':

הלכה ד

נשבע על דבר שידוע שאינו נכון

איסור שבועת שוא:

שבועת שוא נחלקת לארבע מחלקות.

האחת, שנשבע על דבר הידוע שאין בו [שאינו נכון]. כיצד, כגון שנשבע על האיש

זרקתי אכן לים, או שלא דבר פלוני עם פלוני [אלו שבועות שלא נעשה]. כיצד היא שבועת ביטוי להבא, שיעשה ושלא יעשה. שאכל, או שאזרק אכן לים [שבועות שיעשה]. או שלא אכלי, או שלא אזרק אכן לים [שבועות שלא יעשה]. הרי אלו שמים [שני חלקים] לשעבר ושתים [ושני חלקים] להבא:

הלכה ג

עבר על איסור שבועת ביטוי

נשבע על אחת מארבע מחלקות [חלקים] אלו והחלית [חילל את שבועתו], כגון שנשבע שלא יאכל ואכל, או שיאכל ולא אכל, או שאכלתי והוא לא אכל, או שלא אכלתי ואכל, הרי זו שבועת שקר. ועל זה וכיוצא בו נאמר (ויקרא יט יב) 'ולא תשבעו בשמי לשקר'.

ואם נשבע לשקר במזיד, לוקה. אך אם עשה כן

טז. מפני שעבר על 'לא תעשה'. ומדובר רק בשלשה חלקים של שבועת ביטוי, אבל בחלק של שבועה להבא שיעשה [כגון שנשבע שיאכל], העובר על כך במזיד [שלא אכל] אינו לוקה, מפני שלא עשה מעשה, והעובר ב'לא תעשה' שלא על ידי מעשה אינו לוקה [בחלק של שבועה שלא יעשה ועשה, עבר על ידי מעשה. ובחלקים של שבועה לשעבר, עבר על האיסור בשבועה עצמה, שבשעה שנשבע כבר היתה שבועתו שקר, ואף שדיבור אינו נחשב מעשה מכל מקום לוקה, מפני שהעובר ב'לא תעשה' בדיבור של שבועה, הוא יוצא מן הכלל, ולוקה עליו, כמבואר ברמב"ם (סנהדרין פ"ח הלכות א-ב)]. כסף משנה ולחם משנה ע"פ הרמב"ם (פ"ד הלכות כ-כא).

יז. כלומר, יש בו ארבעה אופנים. ויבוארו בהלכה זו ובהלכות הבאות (ה-ז).

יג. כלומר, במשך זמן מסוים פחות משבעה ימים, אבל אם נשבע שלא יאכל כלום במשך שבעה ימים אין זו שבועת ביטוי אלא שבועת שוא. כמבואר להלן (ה"ז). ט"ז וש"ן (י"ד סי' רלו סק"א).

יד. יש לדקדק בלשון הרמב"ם, שבכל ארבעת החלקים כתב שבועות של 'אכילה' ו'זריקה', ובשבועות לשעבר הוסיף 'דיבר פלוני' ולא דיבר פלוני, ואילו בלהבא לא הוסיף כן. ויש לבאר, ש'דיבר פלוני' אינו תלוי בנשבע עצמו אלא באחרים, ובענין זה יש חילוק, שרק בשבועה לשעבר עובר בזה באיסור שבועת ביטוי, אבל בשבועה להבא אינו עובר בזה באיסור שבועת ביטוי אלא באיסור שבועת שוא [כמבואר להלן (פ"ה ה"א)]. כסף משנה.

טו. בענין זה נחלקו אמוראים בגמרא במסכת שבועות (כ-כא).

שבועות פרק א

ה

מקורות וצינונים

ה השניה שנשבע
וכו' - ירושלמי
שבועות פ"ג ה"ח
הובא ברי"ף וריטב"א
שם כט: רמב"ם להלן
פ"ה הכ"ב כתב
שמדובר בדבר הידוע
לשלשה בני אדם
מהעם
מהחכמים הגדולים,
בספר המצוות ל"ח סב
מוסיף באופן שנשבע
שכל הנשחט ימות.
סמ"ג לארין רלח,
טוש"ע יו"ד סי' רלו
ס"ד: ו שלישיית
שנשבע לבטל וכו' -
שבועות כז. כט.
ובגמרא יומא עג:
נדרים ח. מכות כב.
שבועות כא: כב: כה.

שְׁהוּא אִשָּׁה וְעַל הָאִשָּׁה שְׁהוּא אִישׁ וְעַל עַמּוּד שָׁל שִׁישׁ שְׁהוּא שָׁל
וְהָב, וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה:

* שְׁבוּעַת שְׁוֹא נִחְלָקֶת לְאַרְבַּע כּו'. שְׁנִשְׁבַּע בְּדָבָר הַיָּדוּעַ לְשָׁלֹשָׁה שְׁאִינוּ
כֵּן כְּמוֹ שְׁנִשְׁבַּע:

ה הַשְּׁנִיָּה שְׁנִשְׁבַּע עַל דָּבָר יָדוּעַ שְׁאִין בּוֹ סָפֵק לְאָדָם שְׁהוּא בֵּן,
בְּגוֹן שְׁנִשְׁבַּע עַל הַשָּׂמִים שְׁהוּא שָׂמִים וְעַל הָאָבֶן זֶה

שְׁהוּא אָבֶן וְעַל הַשָּׁנִים שֶׁהֵם שָׁנִים, וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה, שְׁוֹה הַדָּבָר
אִין בּוֹ סָפֵק לְאָדָם שָׁלָם כְּדִי לְצַדֵּק הַדָּבָר בְּשִׁבּוּעָה:

ו שְׁלִישִׁית שְׁנִשְׁבַּע לְבַטֵּל אֶת הַמִּצְוָה. כִּיצַד, בְּגוֹן שְׁנִשְׁבַּע שְׁלֹא

מפורש הטעם שלא חלה השבועה משום שמושב ועמוד מהר סיני. רמב"ם בפיאה"ש שבועות פ"ג מ"ט, להלן פ"ה ה' יב-טז מוסיף אופן שנשבע שיאכל נבלה וטרפה, שלא יתן צדקה, שלא יעיד עדות שחייב להעיד או שיוק את חבירו, וכן בנשבע שתי שבועות סותרות השבועה השניה היא שוא, ועוד מוסיף שבכל האופנים הללו לוקה ויקיים את המצוה, ושם ה"ח כתב שנשבע לאכול חצי שיעור אינה שבועת שוא, ושם ה"ח כתב שאם באותה שבועה כלולים דבר רשות ומצוה אינה שבועת שוא, ובהלכות נדרים פ"ג ה"ז מפרש טעם שלא חלה השבועה משום שמצווה כבר מהר סיני לקיימה, שו"ת הרמב"ם סי' ש, ובסי' רצב עוסק בנשבע שבועות סותרות. סמ"ג לארין רלח, טוש"ע יו"ד סי' רלו ס"ה, סי' רלח סעיף ה, טז, סי' רלט ס"ד, אור"ח סי' תקע ס"ג:

ביאור

אִין בּוֹ סָפֵק לְאָדָם הַשָּׁלָם בדעתו, כְּדִי שִׁיצַטְרַךְ זֶה לְצַדֵּק
אֶת הַדָּבָר בְּשִׁבּוּעָה^{כב}, וְכִיוֵן שְׁאִינוּ צָרִיךְ לַהֲשִׁבֵּעַ עַל כֵּן,
הִרִי שְׁבוּעָתוֹ לְשׂוּא^{כג}:

הלכה ו

נשבע לבטל מצוה

הקדמה: הנשבע שיבטל מצוה שהוא חייב בה לא חלה
שבועתו ויקיים את המצוה^{כד}, מפני שכל אדם
מישראל מושבע ועומד מהר סיני לקיים את המצוות, ואינו
יכול להשבע להיפך^{כה}. וכיון שהשבועה לא חלה נמצא שנשבע
לשוא ועבר באיסור 'שבועת שוא'. וכך שנינו (שבועות כט.),
'איזו היא שבועת שוא וכו' נשבע לבטל את המצוה, שלא
לעשות סוכה, ושלא ליטול לולב, ושלא להניח תפילין'.

המחלקה השלישית של שבועת שוא, שְׁנִשְׁבַּע
לְבַטֵּל אֶת הַמִּצְוָה. כִּיצַד, בְּגוֹן שְׁנִשְׁבַּע שְׁלֹא

שְׁהוּא אִשָּׁה, וְעַל הָאִשָּׁה שְׁהוּא אִישׁ, וְעַל עַמּוּד שָׁל
שִׁישׁ^{כז} שְׁהוּא שָׁל וְהָב. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה^{כח}:

(ראב"ד)

* שְׁבוּעַת שְׁוֹא נִחְלָקֶת לְאַרְבַּע כּו'. נחשב שנשבע על דבר
הידוע שאינו נכון, ועבר על איסור שבועת שוא, כְּשִׁנִּשְׁבַּע
בְּדָבָר הַיָּדוּעַ לְשָׁלֹשָׁה בְּנֵי אָדָם שְׁאִינוּ כֵּן כְּמוֹ שְׁנִשְׁבַּע, ואף
ששאר בני אדם אינם יודעים זאת^{כט}:

הלכה ה

נשבע על דבר ידוע

המחלקה השנייה של שבועת שוא, שְׁנִשְׁבַּע עַל דָּבָר
יָדוּעַ שְׁאִין בּוֹ סָפֵק לְבִנֵּי אָדָם שְׁהוּא בֵּן. בְּגוֹן, שְׁנִשְׁבַּע
עַל הַשָּׂמִים שְׁהוּא שָׂמִים, וְעַל הָאָבֶן זֶה שְׁהוּא אָבֶן, וְעַל
הַשָּׁנִים שֶׁהֵם שָׁנִים, וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה^ל. שְׁוֹה הַדָּבָר

כב. ואף שלאדם שאינו שלם בדעתו יש ספק בכך, אין להשבע כדי
להודיעו, שנאמר (משלי כו ד) 'אל תען כסיל כאילוּתו', לפיכך שבועתו
לשוא אף כשנשבע לאדם כזה. רדב"ז.

כג. וכן כל דבר הידוע לשלשה בני אדם, נחשב דבר ידוע, והנשבע
עליו הרי זו שבועת שוא [בדומה למבואר לעיל (ה"ד) בהשגת
הראב"ד ובהערה שם, בנשבע על דבר שידוע שאינו כן, שנחשב
ידוע כשיודעים זאת שלשה בני אדם]. ודוקא בני אדם מן העם,
שאינם מגדולי החכמים, אבל דבר הידוע רק לגדולי החכמים לא
נחשב דבר ידוע, והנשבע עליו אין שבועתו לשוא. רמב"ם להלן
(פ"ה הכ"ב).

כד. ע"פ הרמב"ם להלן (פ"ה ה"ד), חזון איש (ניקיון, ליקוטים סי' כד למסכת
שבועות כד. ד"ה ואמר).

כה. כך מבאר הרמב"ם בהלכות נדרים (פ"ג ה"ז). ומוסיף שם (ה"ח), שיש
ללמוד כך מהפסוק בענין שבועה (ויקרא ה ד) 'לרעה או להיטיב, שפירשו
שנשבע בדבר הרשות ולא בדבר שחייב בו [כמבואר בגמרא (שבועות
לז.)].

יח. במשנה במסכת שבועות (כט) שהיא מקור דברי הרמב"ם בהלכה זו,
שנינו 'עמוד של אבן'. והרמב"ם שניה וכתב 'עמוד של שיש', כדי ללמדנו
חידוש, שאף עמוד של שיש שהוא מצויר ודומה לזהב, ואם כן יש בני אדם
שיטעו ויסברו כשבועתו שאכן העמוד של זהב, מכל מקום מכיון שיש
היודעים שאינו כן נחשבת שבועתו שבועת שוא [כהשגת הראב"ד בסמוך,
שכיון שיש שלשה בני אדם שידועים שהדבר אינו נכון הרי זו שבועת שוא,
ויתבאר להלן בהערה שגם הרמב"ם סובר כן]. תורת חיים (שם כה: ד"ה ואם).

יט. וכן הנשבע שאירע דבר שידוע לבני אדם שלא יתכן שבאמת
אירע כן, כגון שנשבע 'לאיתי גמל פורח באויר', הרי זו שבועת שוא,
כמבואר ברמב"ם להלן (פ"ה הכ"א).

כ. גם הרמב"ם סובר כן, כמבואר מדבריו להלן (פ"ה הכ"ב), אך לא
פירש כן כאן מפני שבפרק זה כתב רק את הכללים. רדב"ז. וראה
להלן (ה"ה) בהערה, שהרמב"ם סובר כן גם בנשבע על דבר ידוע,
נחשב כן כשידוע לשלשה בני אדם.

כא. בספר המצוות (לא תעשה סב) כתב הרמב"ם אופן נוסף, כגון
שנשבע שכל הנשחט ימות.

מקורות וצינונים

ז דבר שאין כח בו לעשות וכו' - שבועות כה נדרים טו. והאומר שבועה שלא אעשה וכו' - ימים מלקין אותו וישן לאלתר. רמב"ם להלן פ"ה ה"כ מוסיף שמותר לישון ולאכול מיד. סמ"ג לארין רלח, טושו"ע יו"ד סי' רלו ס"ד: שלא יטעום כלום שבעה ימים - הירושלמי נדרים פ"ב ה"א כתב שלשה ימים. הכסף משנה פ"ה ה"כ כתב שהרמב"ם למד כן מהאופן הראשון של שינה: כ"ז

יתעטף בציצית שלא ילבש תפליין ושלא ישב בסכה פחג הספות ולא יאכל מצה בלילי הפסח או שיתענה בשבתות ובמים טובים, וכן כל פיוצא פוה:

ז רביעית שנשבע על דבר שאין כח בו לעשות. ביצר, בגון שנשבע שלא יישן שלשה ימים לילה ויום רצופים או שלא יטעם פרום שבועה ימים רצופים, וכן כל פיוצא פוה. כל הנשבע שבועת שוא מארבע שבועות אלו עובר בלא תעשה, שנאמר לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא, ואם היה מזיד לוקה, ואם היה שוגג פטור מכלום:

הנשבע וכו' - שבועות כא. רמב"ם בספר המצוות ל"ט סב: ואם היה מזיד וכו' - שבועות כא. כז. תמורה ג. מכילתא יתרו פרשה ז. רמב"ם הלי' סנהדרין פ"ט ה"ד אות קלו: ואם היה שוגג וכו' - שו"ת הרמב"ם סי' רצב:

ביאור

המחלקה הרביעית של שבועת שוא, שנשבע על דבר שאין כח בו [- שאינו יכול] לעשות. ביצר, בגון שנשבע שלא יישן במשך שלשה ימים לילה ויום רצופים, או שלא יטעם פרום במשך שבועה ימים רצופים, וכן כל פיוצא פוה. ששבועה כזו לא חלה, ונמצא שנשבע לשוא.

עתה יבאר הדין במי שעבר ונשבע לשוא:

כל הנשבע שבועת שוא מארבע מחלקות של שבועות אלו, עובר בלא תעשה, שנאמר (שמות כ ז, דברים ה יא) 'לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא'. ואם היה מזיד, לוקה. ואם היה שוגג, פטור מכלום לי:

יתעטף בציצית, שלא ילבש תפליין, ושלא ישב בסכה פחג הספות, ולא יאכל מצה בלילי הפסח, או שיתענה בשבתות ובמים טובים, וכן כל פיוצא פוה. שהשבועה לא חלה ונמצא שנשבע לשוא:

הלכה ז

נשבע לעשות דבר שאינו ביכולתו / נשבע

שבועת שוא במזיד או בשוגג

הקדמה: הנשבע על דבר שאינו יכול לעשות, כגון, שלא יישן שלשה ימים, או שלא יטעם דבר שבעה ימים, השבועה לא חלה ומותר לישון ולטעום מידלי. בהלכה שלפנינו מבאר הרמב"ם, שזהו אופן נוסף של שבועת שוא.

לדורות, ולא מנו בתרי"ג מצוות מצוה שאינה נוהגת לדורות. **ל. הרמב"ם** כתב כן גם להלן (פ"ה הלכות יב-טו). ומוסיף שם עוד אופן, כשנשבע שלא יתן צדקה. **לא. כר** מבאר ברמב"ם להלן (פ"ה ה"כ). ומקורו בגמרא (שבועות כה). בענין שינה, שהנשבע שלא יישן שלשה ימים לא חלה שבועתו ומותר לישון מיד. והרמב"ם למד מכך לנשבע שלא יטעם שבעה ימים, מכיון שאין אדם יכול לחיות בלי אכילה שבעה ימים. והר"ן (שם ד"ה מלקין) מקשה על הרמב"ם, שיש לחלק, שבשינה אינו יכול שלא לישון שלשה ימים, משום שיירדם בעל כרחו. ואילו באכילה, הוא יכול שלא לאכול, וכאשר יגיע לידי סכנה יאכל כפי צרכו מפני שפיקוח נפש ידחה את איסור השבועה. והאפיקי ים (ח"א סי' כח אות ה) מיישב את שיטת הרמב"ם, שאם יעשה כן הרי לא התקיימה שבועתו, שאמנם צריך לאכול מפני פיקוח נפש, אך מכל מקום השבועה לא התקיימה. לפיכך אין השבועה חלה כלל, מכיון שאינו יכול לקיימה. ומוסיף, שגם אם יעבור על הלכות פיקוח נפש וימות ברעב, לא נחשב שהתקיימה שבועתו, מפני שהשבועה היא שלא יאכל במשך שבעה ימים שהוא חי בהם. **לב. ככל** העובר על 'לא תעשה'. ואף שהכלל הוא שהעובר שלא על ידי מעשה אינו לוקה, איסור שבועה יוצא מן הכלל ולוקה עליו אף שהשבועה לא נחשבת מעשה [כך התבאר לעיל (ה"ה)] בהערה בשם הכסף משנה ולחם משנה בענין איסור 'שבועת ביטוי'. והרדב"ז מוסיף כן גם באיסור 'שבועת שוא', על פי הגמרא (שבועות כא.).

לג. שהעובר על איסור 'לא תעשה' בשוגג אינו לוקה. רדב"ז, העובר על איסור 'שבועת ביטוי' בשוגג חייב קרבן עולה ויורד,

כו. כלומר, שילבש בגד שיש לו ארבע כנפות, שחייב להטיל בו ציצית, ולא יטיל, שבכך מבטל מצות 'עשה' [כמבואר בהלכות ציצית (פ"ג ה"ז)]. לחם משנה (להלן פ"ה ה"ח), רדב"ז. **כז. שבכך** מבטל שמונה מצוות 'עשה', כמבואר בהלכות תפילין (פ"ד ה"ז). **כח. אבל** אם אמר שלא יישן בסוכה ולא יאכל מצה תמיד, אף שלא בזמן המצוה, אין זו שבועת שוא, מפני שהוא כולל בשבועתו דבר הרשות ודבר מצוה, והשבועה חלה בדבר הרשות ומתוך כך חלה גם במצוה. רמב"ם (להלן פ"ה ה"ח). וכיון שחלה השבועה גם במצוה, לא יקיים את המצוה, מכיון שמצד אחד הוא חייב במצוה, ומצד שני אסור לו לקיימה מחמת השבועה, לפיכך דינו 'שב ואל תעשה'. ובמצוה שענינה שלא לעשות מעשה ונשבע שיעשה, דינו 'שב ואל תעשה'. פרי מגדים (אורח סי' תפה מש"ז סק"א).

כט. שבכך מבטל את המצוה לאכול שלש סעודות בשבת, כמבואר בהלכות שבת (פ"ל ה"ט), וכן ביום טוב מצוה לאכול ולשתות, כמבואר בהלכות יום טוב (פ"ו ה"ט).

כתב הרשב"א (שו"ת ח"א סי' תריד) שאפשר שלדעת הרמב"ם איסור תענית בשבת הוא דאורייתא. אמנם הרשב"א לא כתב מאיזה פסוק נלמד איסור זה. וכתבו בשלחן ערוך הרב (אורח סי' רמב קרא סק"א) ובפרי מגדים (אורח סי' רמב א"א סק"ז), שאיסור זה נלמד מן האמור (שמות טו כה) 'אלכולו היום כי שבת היום לה' (בשלח טז, כה), מכלל שבשבת אסור להתענות.

ומה שלא מנו איסור זה במנין התרי"ג מצוות, ביאר השלחן ערוך הרב (שם), שאיסור זה נלמד מכלל מצות אכילת המן שאינה נוהגת